

Aina Moll i la llengua nacional

Isidor Marí

Responc amb molt de gust a la invitació dels amics de la revista *LLENGUA NACIONAL* perquè evocui la persona i l'obra d'Aina Moll i Marquès, que ens va deixar el 10 de febrer d'aquest any, i crec que una manera adient de fer-ho és comentar com, al llarg de la seva vida, va tenir un objectiu

coincident amb el d'aquesta publicació: contribuir a la consolidació de la llengua catalana com a llengua nacional, en tots els sentits d'aquesta expressió —com a llengua plenament apta per a tots els parlants, per a tots els territoris i per a tots els usos d'una societat nacional moderna, i com a llengua generalment coneguda per tota la població i usada en totes les funcions socials prestigioses.

Aina Moll tingué ocasió de dur a la pràctica aquests objectius en bona part durant la seva etapa com a primera directora general de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, al llarg de les dues legislatures inicials després del restabliment de la institució, entre 1980 i 1988. La mateixa designació d'una menorquina per a aquest càrrec per part del conseller Max Cahner era una plasmació de la voluntat de visibilitzar que la llengua catalana era compartida com a patrimoni i com a responsabilitat per tota la comunitat lingüística, més enllà de l'àmbit administratiu del Principat.

Però abans d'aquesta etapa ja s'havia fet evident que la concepció que tenia Aina Moll de la llengua catalana tenia una dimensió nacional, heretada sens dubte en l'entorn familiar, seguint la petja d'Antoni Maria Alcover —que va defensar abundantment el caràcter nacional de la nostra llengua, malgrat les tergiversacions de què ha estat objecte la seva ruptura amb l'Institut— i sobretot del seu pare Francesc de B. Moll. Poques obres hi ha de tanta efectivitat per al nostre patrimoni lingüístic nacional com el Diccionari Alcover-Moll, en els dos darrers volums del qual Aina Moll va tenir un paper de primer ordre, entre els anys 1959 i 1961.

Des d'una perspectiva pública, la perspectiva nacional d'Aina Moll davant de la situació de la llengua es manifestaria clarament amb motiu del Congrés de Cultura Catalana, al llarg de la segona meitat dels anys setanta. I això en dues dimensions complementàries: en la vessant més lingüística i en la política de la llengua.

En el primer aspecte, per mitjà de la defensa que va fer Aina Moll, en els debats sobre la llengua estàndard, d'un model alhora unitari —assumint les propostes de l'Institut d'Estudis Catalans com a model referencial comú— i també clarament inclusiu respecte a la variació territorial de la nostra llengua, incorporant a la llengua comuna les opcions legitimades històricament en els usos públics prestigiosos.

I en la perspectiva més política, propugnant en els debats sobre l'oficialitat del català que només amb la superació de l'oficialitat exclusiva del castellà i el reconeixement de l'oficialitat estatal conjunta del català, el gallec i el basc, es podria aconseguir un tracte igualitari per part dels poders de l'Estat. La idea no era nova ni original: és el que ja havia defensat un altre illenc, Ramon Picó i Campamar, en la tercera de les Bases de Manresa de 1892, i era el que defensava també en els anys de la transició el sociolingüista valencià Rafael Lluís Ninyoles, amb el seu llibre *Cuatro idiomas para un estado*, publicat a Madrid mateix l'any 1977. Ara podem constatar les conseqüències d'haver deixat de banda aquestes justes reclamacions.

Quan Aina Moll va accedir a la Direcció General de Política Lingüística l'any 1980, el marc constitucional i estatutari de les oficialitats lingüístiques ja estava definit. Des del punt de vista jurídic, el repte era extreure el màxim del règim de doble oficialitat vigent a Catalunya i compensar, reforçant la condició de *llengua pròpia* o territorial del català, el triple privilegi constitucional del castellà, que també havia denunciat Ninyoles: com a única llengua oficial en les institucions comunes de l'Estat (legislatives, executives i judicials), com a única llengua oficial en el seu territori històric i com a única llengua dotada d'oficialitat fora del seu àmbit territorial. Les propostes del Congrés de Cultura Catalana havien

marcat una línia prou clara per al procés de normalització lingüística, amb les quals el català havia de recuperar la plenitud com a llengua nacional. I aquest va ser, en línies generals, el guió de la nova política lingüística.

L'impuls unitari de l'Assemblea de Catalunya, que encara predominava en la societat catalana, va afavorir la superació de les primeres ofensives involucionistes del cop d'estat (aquesta vegada ben autèntic i en el fons reeixit) del 23 de febrer de 1981 i del *Manifiesto* contra la recuperació del català que el va acompanyar poc després. Aina Moll hi va fer front amb dosis considerables d'energia, diplomàcia i bona voluntat. La *Llei de normalització lingüística* de 1983 es va aprovar sense vots en contra, i l'ús del català es va obrir camí com a llengua pròpia d'ús habitual en l'àmbit institucional, en un únic sistema educatiu de conjunció i en uns mitjans de comunicació de titularitat pública. No tant, i aquesta limitació s'ha fet més evident amb el temps, com a llengua habitual en el sector privat, tant en les activitats professionals i comercials com en les ofertes culturals, comunicatives i de lleure...

En qualsevol cas, però, l'enfocament del marc legal de les llengües adoptat en aquella etapa a Catalunya va servir de referent als altres territoris de llengua catalana, i també als d'altres llengües pròpies diferents del castellà. Com a membre que vaig ser de l'equip tècnic de la Direcció General en aquell període, puc assegurar que la voluntat activa de cooperació amb tots els territoris de llengua catalana, de desplegament de totes les capacitats expressives de la llengua, de generalització del seu coneixement i ús en totes les funcions socials i d'homologació internacional del català al costat de les altres llengües d'Europa hi va ser sempre present. I això des de la clara consciència de la interdependència existent entre totes aquestes dimensions.

Així, per exemple, l'elaboració de la que havia de ser la *Llei de normalització lingüística* es va fer comptant amb experts d'altres règims plurilingües, com el Canadà, Bèlgica o Suïssa; l'actualització del llenguatge jurídic i administratiu va tenir en compte els plantejaments del *plain English movement* i del *Document Design Center* dels Estats Units; les primeres experiències d'immersió es van basar en els millors precedents canadencs; l'aprenentatge del català pels adults es va guiar pels enfocaments comunicatius del Projecte de Llengües Modernes del Consell d'Europa, que va assessorar el curs multimèdia *Digui, digui...*, i l'expansió coordinada de la terminologia i els llenguatges d'especialitat es va fer des del Termcat en cooperació amb l'IEC i en estreta relació amb els dos focus internacionals més rellevants: el centre *Infoterm* de Viena i l'*Office de la Langue Française* del Quebec.

Aquell impuls inicial a la consolidació del català com a llengua nacional va ser detalladament exposat i analitzat l'any 1986 en el marc del Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana, un esdeveniment avui massa oblidat, en què la implicació de tots els territoris de llengua catalana va quedar plasmada en la celebració de les sessions de les diverses àrees temàtiques a llocs diferents dels Països Catalans: Lleida, Perpinyà, Girona, Andorra, Palma, Tarragona i València, i la dimensió internacional es va fer patent amb la participació de destacats especialistes de tot el món. La imprevisió del secretariat d'aquell congrés va fer que les actes de totes aquelles sessions fossin publicades tardanament i d'una manera dispersa, però valdria la pena posar-les a disposició de la societat catalana conjuntament i en format digital, perquè es pogués comprovar la transcendència dels treballs aplegats i la vigència de moltes de les propostes que se'n van derivar, entre les quals la creació d'un organisme conjunt de tots els territoris de llengua catalana, que formalitzés la cooperació institucional dels governs, els parlaments i les corporacions acadèmiques en la política de la llengua, seguint el model de la Unió Lingüística Neerlandesa (*Taalunie*).

Després del seu pas per la Direcció General, Aina Moll va mantenir aquesta concepció nacional de la llengua i del país. Voldria acabar aquestes notes recordant una de les seves darreres intervencions sobre aquest punt de vista: la seva ponència en la jornada *Nous reptes per als nostres països: perspectives i estratègies de futur*, organitzada l'any 2002 per la Fundació Congrés de Cultura Catalana i acollida per l'Institut d'Estudis Catalans, que en va publicar les actes l'any següent. Des de la perspectiva dels seus 72 anys, Aina Moll identificava aleshores que "el gran repte que com a nació hem d'afrontar avui és el mateix que afrontem de 1714 ençà: el recobrament de l'autogovern que aleshores perdérem, i amb aquest recobrament el de la llengua com a principal signe d'identitat col·lectiva". I desglossava aquest repte en quatre aspectes: la superació de la fragmentació territorial, la normalització lingüística com a factor de cohesió interna de cada territori, la integració dels nousvinguts i el reconeixement extern de la realitat catalana.

En aquell moment, els objectius que apuntava Aina Moll eren semblants als que poc després assumiria el Pacte del Tinell i que donarien lloc al projecte de reforma de l'Estatut de l'any 2005.

Avui segurament Aina Moll hauria comprovat que aquesta via no havia reeixit i compartiria l'afany d'assegurar fos com fos la sobirania dels territoris que, com ella deia aleshores, "jo continuaré anomenant Països Catalans, mentre no disposem d'un terme alternatiu acceptat per tots." ■